

NEKOLIDUJÍCÍ ZAMĚSTNÁNÍ V ROCE 2019 S NOVÝMI VÝDĚLKOVÝMI MOŽNOSTMI

RICHARD W. FETTER

Podmínky výkonu nekolidujícího zaměstnání v roce 2019 budou ovlivněny zejména zvýšením minimální mzdy, tedy maximálního povoleného výdělku, což může mít vliv na jeho hrubou výši. Budou ovlivněny i zvýšením rozhodné částky pro účast na nemocenském pojištění, ta bude mít v některých případech dopad na výši čistého výdělku. Uchazeč o zaměstnání nepobírající podporu v nezaměstnanosti si bude moci přivydělat od ledna 2019 o 575 Kč více, tedy až 6 675 Kč měsíčně hrubého v nekolidujícím zaměstnání, ale jen v pracovním poměru nebo na dohodu o pracovní činnosti. Nekolidující zaměstnání na dohodu o provedení práce není zhruba od poloviny roku 2017 povoleno, takže pokud zaměstnavatel zaměstnanci přidá, nebude to pro něj tak výhodné. I přes valorizaci ani v roce 2019 nedostane čistého tolik jako v roce 2017, což budeme ilustrovat na příkladech.

Nezaměstnaní registrovaní úřadem práce po skončení vyplácení podpory, tedy po uplynutí tzv. podpůrní doby (která činí 5 měsíců u uchazečů o zaměstnání do 50 let věku, 8 měsíců u uchazečů o zaměstnání nad 50 a do 55 let věku a 11 měsíců u uchazečů o zaměstnání nad 55 let věku, přičemž rozhodující je věk uchazeče o zaměstnání dosažený ke dni podání žádosti o podporu v nezaměstnanosti), nebo i od samého počátku registrace, pokud jim nárok na podporu nevznikl, si mohou s omezením vydělat legálně, a to v tzv. (s evidencí uchazečů o zaměstnání) nekolidujícím zaměstnání. Během pobírání podpory v nezaměstnanosti si však nezaměstnaný registrovaný úřadem práce jako uchazeč o zaměstnání v zaměstnání, natož samostatnou výdělečnou činností, vydělat nesmí, i když to někteří nelegálně a neoficiálně také dělají.

JAKÁ JSOU VÝDĚLKOVÁ OMEZENÍ

Za určitých podmínek tedy není výkon výdělečné činnosti v závislé činnosti (v nekolidujícím zaměstnání) překážkou přijetí do evidence nezaměstnaných na úřadu práce nebo jejího trvání. Podnikání – samostatná výdělečná činnost – je však nepřipustná.

Zařazení a vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání nebrání výkon činnosti na základě pracovního nebo služebního poměru, pokud měsíční výdělek nepřesáhne polovinu minimální mzdy, nebo výkon činnosti na základě dohody o pracovní činnosti, pokud měsíční odměna nebo odměna připadající na 1 měsíc za období, za které přísluší, nepřesáhne polovinu minimální mzdy. (V případě výkonu více činností se výdělky sčítají.) Základní podmínkou tedy je, že měsíční výdělek zaměstnance, který je současně uchazečem o zaměstnání, nepřesáhne v roce 2019 6 675 Kč hrubého (a samozřejmě, zdůrazňujeme to ještě jednou, nepobírá podporu v nezaměstnanosti, neboť

nárok na ni není, pokud uchazeč o zaměstnání vykonává zákonem povolené nekolidující zaměstnání).

DALŠÍ PRAVIDLA NEKOLIDUJÍCÍHO ZAMĚSTNÁNÍ

Nekolidující zaměstnání je výhodné zejména pro ty uchazeče, kterým vůbec nevznikl nárok na podporu v nezaměstnanosti, nebo jim uplynula podpůrná doba pro její poskytování a již nárok na podporu nemají. Výkon práce v rámci nekolidujícího zaměstnání nesmí ovšem bránit uchazeči o zaměstnání v poskytování součinnosti úřadu práce při zprostředkování práce a v přijetí nabídky vhodného místa. Uchazeč o zaměstnání má v souvislosti s nekolidujícím zaměstnáním oznamovací povinnost vůči úřadu práce. Bez ohledu na výši měsíčního výdělku je povinen mu oznámit výkon nekolidující činnosti při podání žádosti o zprostředkování zaměstnání nebo kdykoliv později v den nástupu k výdělečné činnosti.

ZÁKAZ VÝHODNÉ DOHODY O PROVEDENÍ PRÁCE

S ohledem na limitovaný příjem a proto dostačující kratší pracovní úvazek (ačkoliv nelze vyloučit ani krátkodobé zaměstnání na plný úvazek) se nekolidující zaměstnání odehrává zásadně na dohodu o pracovní činnosti, protože pracovní poměr by byl pro zaměstnavatele zbytečnou komplikací. Až do července 2017 si drtivá většina lidí registrovaných na úřadu práce a pracujících v nekolidujícím zaměstnání vydělávala v rámci dohody o provedení práce (podle statistických údajů šlo o 95 % lidí využívajících nekolidující zaměstnání), protože to bylo nejvýhodnější. Z odměny z dohody o provedení práce se platí jen daň z příjmu, pojistné (zdravotní a sociální) se odvádí až od výdělku 10 001 Kč (zatímco ze mzdy z pracovního poměru nebo z odměny z dohody o pracovní činnosti v roce 2018 již od výdělku 2 500 Kč, resp. v roce 2019 3 000 Kč). Uchazeči o zaměstnání tak dostávali celý hrubý výdělek jako čistý, protože pokud podepsali u zaměstnavatele prohlášení poplatníka k dani, pokryla měsíční daňovou zálohu měsíční sleva na dani na poplatníka, a pokud jej nepodepsali a byla odváděna srážková daň, mohli podat v následujícím roce daňové přiznání, daň zúčtovat a získat ji od finančního úřadu zpět. Náležela jim tedy čistá odměna, jen případně dostali část peněz až později. Od 29. července 2017 však bylo nekolidující zaměstnání na dohodu o provedení práce znemožněno. Jen dočasně po přechodnou dobu 3 měsíců mohl dohodu o provedení práce využít ten, kdo ji stihl uzavřít do uvedeného data, jinak se stala pro uchazeče o zaměstnání nepřípustnou.

OPRAVDU JDE O VĚTŠÍ OCHRANU ZAMĚSTNANCŮ?

Změna zákonných podmínek pro výkon nekolidujícího zaměstnání byla zdůvodněna tím, že nekolidující zaměstnání by mělo být pouze prvním krokem uchazečů o zaměstnání v jejich trvalém uplatnění na trhu práce, nikoliv však řešením dlouhodobým nebo trvalým, přitom ale nekolidující zaměstnání na základě dohody o provedení práce bylo vykonáváno v cca 95 % případů a dlouhodobě, mnohdy i po dobu 3 a více let,

takže tento způsob zaměstnání nesměřoval k vytvoření podmínek pro to, aby se uchazeč o zaměstnání trvale uplatnil na trhu práce. Zaměstnanci činní na základě dohody o provedení práce nebyli účastní nemocenského pojištění, měli tedy prý oslabenou ochranu v zaměstnání. To je jistě pravda, uchazeče o zaměstnání zásadně motivoval co nejvyšší možný čistý výdělek, nikoliv nemocenské nebo jiné pojištění, ale popsaná legislativní změna jim žádnou vyšší ochranu nepřinesla. Uchazečům o zaměstnání, účastným nemocenského pojištění (a tedy i dalších veřejných pojistných systémů – důchodového a zdravotního –, kdy se účast v nich odvozuje právě od účasti v systému nemocenského pojištění), tedy pokud mají sjednán měsíční výdělek ve výši rozhodné částky pro účast na nemocenském pojištění (dosud 2 500 Kč, resp. nově 3 000 Kč), vzniká v případě pracovní neschopnosti nárok na náhradu příjmu v době prvních 14 dnů pracovní neschopnosti a od 15. dne pracovní neschopnosti na nemocenské. Přitom s nimi ale může být zaměstnání snadno ukončeno, neboť pro výpověď dohody o pracovní činnosti neplatí žádný zákaz výpovědi v ochranné době (z důvodu dočasné pracovní neschopnosti) jako v pracovním poměru (§ 53 zákoníku práce). Dohodu o pracovní činnosti může i zaměstnavatel ve smyslu § 77 odst. 4 zákoníku práce zrušit výpovědí danou z jakéhokoli důvodu nebo bez uvedení důvodu s patnáctidenní výpovědní dobou (která začíná dnem, v němž byla výpověď doručena druhé smluvní straně), takže zaměstnavatel může nekolidující zaměstnání ukončit i v době pracovní neschopnosti zaměstnance, dlouhodobě práceneschopný zaměstnanec pro něj ztrácí perspektivu.

Je proto třeba otevřeně konstatovat, že účelem zákazu výkonu nekolidujícího zaměstnání v rámci dohody o provedení práce bylo spíše přijmy z nekolidujícího zaměstnání podrobit pojistným odvodům. Nicméně tomu se lze poměrně snadno vyhnout, když zaměstnanec bude mít sjednáno více dohod o pracovní činnosti s více zaměstnavateli, kteří mohou být případně i hospodářsky nebo jinak spřízněni, se sjednaným výdělkem nižším, než je rozhodná částka pro účast na nemocenském pojištění (čili do 2 999 Kč v roce 2019). Takové obcházení zákona v praxi je pochopitelně výhodné i pro zaměstnavatele, protože pak neodvádí za zaměstnance žádné pojištění, kdežto při dosažení rozhodné částky pro účast na nemocenském pojištění odvádí pojistné za zaměstnance i on, a to celých 43 % ze zaměstnancova sjednaného hrubého výdělku.

V ROCE 2017 SI ZAMĚSTNANEC MOHL VYDĚLAT VÍC – PŘÍKLADY

Řečenou menší výhodnost nekolidujícího zaměstnání ilustrujme příklady – příjmy uchazeče o zaměstnání, který si v nekolidujícím zaměstnání vydělával v roce 2017 a 2018, a předpokládáme, že bude i v roce 2019 vydělávat maximální povolenou částku, tedy polovinu minimální mzdy. Pokud si uchazeč na dohodu o provedení práce v roce 2017 vydělával maximálních 5 500 Kč hrubého (poloviční částku tehdy platné výše minimální mzdy 11 000 Kč) a podepsal prohlášení k dani, dostal 5 500 Kč čistého. Pokud nepodepsal, dostal 4 675 Kč (ale odvedenou daň mohl zís-

kat následně zpět). Pokud však musel od 29. července 2017 nebo po 3 měsících přejít do pracovního poměru nebo na dohodu o pracovní činnosti, už dostal jenom 4 151 Kč měsíčně, pokud podepsal prohlášení k dani, nebo 3 041 Kč, pokud ho nepodepsal.

Jestliže mu bylo pro rok 2018 s ohledem na navýšení minimální mzdy a tedy nárůst povoleného výdělku v nekolidujícím zaměstnání přidáno maximálních 600 Kč, tedy odměna byla zvýšena na 6 100 Kč (minimální mzda pro rok 2018 činila 12 200 Kč, tedy limit pro příjem z nekolidujícího zaměstnání vzrostl na 6 100 Kč), tak pobíral 4 766 Kč čistého, pokud podepsal prohlášení k dani, nebo 3 536 Kč čistého, pokud nepodepsal. I přes zvýšení minimální mzdy a limitu povoleného výdělku je to méně, než kolik si mohl vydělat čistého v roce 2017, když mohl využívat dohodu o provedení práce (pokud by mohl využívat dohodu o provedení práce i v roce 2018, čistý výdělek by činil plných 6 100 Kč, pokud by podepsal prohlášení k dani, nebo 5 185 Kč, pokud by nepodepsal).

Jestliže uchazeči o zaměstnání bude pro rok 2019 s ohledem na navýšení minimální mzdy (na 13 350 Kč) a tedy nárůst povoleného výdělku na 6 675 Kč přidáno o maximálních s ohledem na limit možných 575 Kč, tak bude pobírat 5 194 Kč čistého, pokud podepsal prohlášení k dani, nebo 3 844 Kč, pokud nepodepsal. I přes dvojí zvýšení minimální mzdy a limitu povoleného výdělku, pro rok 2018 i pro rok 2019 je to stále méně, než kolik si mohl vydělat čistého v roce 2017, když mohl využívat dohodu o provedení práce (pokud by mohl využívat dohodu o provedení práce i v roce 2019, čistý výdělek by činil plných 6 675 Kč, pokud by podepsal prohlášení k dani, nebo 5 674 Kč, pokud by nepodepsal).

Připomeňme ještě, že uvedený limit, resp. rozhodná částka pro účast na nemocenském pojištění (pro dohodu o pracovní činnosti, resp. pracovní poměr) zvýšená od 1. ledna 2019 z 2 500 Kč na 3 000 Kč (u dohody o provedení práce zůstává 10 001 Kč) se týká pouze placení zdravotního a sociálního pojištění, nikoliv zdanění. Pokud ještě snad nedojde k nějaké změně na poslední chvíli v úpravě daně z příjmu pro rok 2019, přičemž zatím se s ní nepočítá, pak limit pro uplatnění srážkové daně zůstane na úrovni 2 500 Kč za měsíc. Podle § 6 odst. 4 písm. b) zákona o daních z příjmů samostatným základem daně pro zdanění patnáctiprocentní srážkovou daní, pokud zaměstnanec u zaměstnavatele, který mu odměnu vyplácí, neučinil prohlášení k dani, je příjem v úhrnné výši nepřesahující u téhož plátce daně za kalendářní měsíc částku 2 500 Kč. [Podle § 6 odst. 4 písm. a) zákona o daních z příjmů příjmy zúčtované nebo vyplacené plátcem daně – zaměstnavatelem – jsou samostatným základem daně pro zdanění daní vybíranou srážkou podle zvláštní sazby, jedná-li se o příjmy plynoucí na základě dohody o provedení práce, jejichž úhrnná výše u téhož plátce daně nepřesáhne za kalendářní měsíc částku 10 000 Kč, a zaměstnanec u tohoto plátce daně nepodepsal prohlášení k dani.] Pro zdanění příjmů vyplácených za práci na základě uzavřené dohody o pracovní činnosti (jakož i dohody o provedení práce) je tedy rozhodnou jednak výše těchto příjmů vyplácených zaměstnanci za kalendářní měsíc – klíčová je částka 2 500 Kč (resp. 10 001 Kč u dohody o provedení práce), a pak také ta skuteč-

nost, jestli zaměstnanec podepsal u zaměstnavatele prohlášení k dani podle § 38k odst. 4 zákona o daních z příjmů. ■

Autor článku je právník zabývající se pracovním a občanským právem.

KALKULAČKA VÝHODNOSTI PRÁCE

Lidé, kteří musejí splácet dluhy, si od konce listopadu loňského roku mohou na internetu (<https://www.pracevobci.cz/kalkulacka/>) vypočítat, za kolik peněz se jim při srážkách z výdělků vyplatí pracovat. Umožní jim to kalkulačka výhodnosti práce, kterou představila Lucie Trlifajová z Centra pro společenské otázky SPOT. Kalkulačka má podle ní také rozpoutat debatu o tom, že takzvané nezabavitelné minimum při exekuci je v současnosti příliš nízké a odrazuje lidi od práce. Od spuštění běží v testovacím režimu, naplno by měla fungovat zřejmě na začátku letošního roku.

Podle mapy exekucí, kterou sestavila nezisková organizace Otevřená společnost, mělo loni nějakou exekuci 863 000 Čechů a Češek nad 15 let. Kolem 151 000 osob mělo přes deset exekucí najednou. Vedení úřadu práce už dřív uvedlo, že dluhy a exekuce představují překážku při zaměstnávání. Řada lidí totiž do práce raději nenastoupí a pracuje načerno. Z oficiálního výdělků by jim při splácení závazků zbylo jen minimum. Zvýšení nezabavitelné částky doporučují zástupci organizací, které se zaměřují na pomoc dlužníkům.

„Kalkulačka má dva hlavní cíle. Na jednu stranu by měla sloužit sociálním pracovníkům, dluhovým poradcům, ideálně i úřadům práce k tomu, aby mohli ukázat, jaký dopad na finanční situace domácnosti (v exekuci) má přijetí zaměstnání. Druhý účel je ukázat na systémové problémy v nastavení a vzájemných vztazích mezi exekucí, sociálním systémem dávkovým a systémem mezd,“ uvedla Trlifajová.

Kalkulačka umožňuje nastavit různé parametry, které ovlivňují konečnou výši příjmu při exekuci. Je to například počet osob v domácnosti, typ bydlení nebo velikost zálohy na bydlení. Na základě toho ukáže, na jaké dávky má domácnost nárok, jaký má čistý příjem ze zaměstnání, jak vysoké jsou exekuční srážky, a především pak ukáže disponibilní příjem domácnosti. To znamená to, co domácnosti zůstane poté, co zaplatí náklady na bydlení.

Rovněž podle autora mapy exekucí Radka Hábla by kalkulačka mohla přispět k otevření debaty o nutnosti změnit výpočet takzvané nezabavitelné částky. Propočty z kalkulačky totiž potvrzují, že při zvýšení příjmu z 19 000 korun na 20 000 korun začíná být pro lidi práce nevýhodná. U vyššího příjmu ztrácí nárok na dávky v hmotné nouzi, jako je třeba příspěvek na bydlení. I když jim tedy vzroste plat, tak mají nakonec po srážkách z výdělků méně peněz.

„Pokud jste jednotlivec a máte jedno dítě, tak máte 6 200 korun plus 1 500 korun za dítě. A to by se mělo změnit,“ uvedl Hábl. Navýšit by se podle něj měla nejen základní částka, ale právě i částka na dítě, aby se lidem vyplatilo pracovat a navyšovat si příjem.

